İLİM ve ÂLİMLERİN FAZİLETİ

İlmin önemi

- Kur'an-ı Kerim'de sadece ilim kelimesi 105, müştaklarıyla birlikte 859 defa geçmektedir. Ayrıca ilim ile alakalı "akıl, fikir, zikir" gibi kelimeler Kur'an-ı Kerim'de çokça geçmektedir.

- اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ {1} خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ {2} اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ {3} اَلَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ {4} عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ {5}

- ***"Yaratan Rabbinin adıyla oku. O, insanı pıhtılaşmış kandan yarattı. Oku, insana bilmediklerini belleten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin, en büyük kerem sahibidir."*** [1]

[1] Alak, 96/1-5.

İlim Öğrenmenin Yolları

- **Havass-ı selime (sağlam duyu organları)**. Bunlar göz, kulak, burun, dil ve deri olmak üzere beştir. Bu duyu organları sağlam olduğu takdirde kendileriyle elde edilen bilgiye güvenilir.
- **Haber-i sadık (doğru haber)**. Bu ikiye ayrılır:
    - **Mütevâtir haber**: Yalan söylemek üzere birleşmeleri aklen mümkün olmayacak kadar çok sayıda bir topluluğun vermiş olduğu haberdir. Bunda şüphe edilmez.
    - **Haber-i Resul**: Allah tarafından gönderilen hak peygamberin söylemiş olduğu şeylerdir.
- **Akıl**: İslâm dini akla büyük önem vermiş, onu ilim elde etme yollarından biri olarak kabul etmiştir. Bir şey akılla düşünmeden hemen bilinirse buna "bedîhî" denir. Düşünerek bilinirse "istidlâlî" denir.

- وَاللهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لاَ تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

- ***Siz, hiçbir şey bilmezken Allah, sizi analarınızın karnından çıkardı; şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.[2]***

[2] Nahl, 16/78.

İlmin Önemi

- Allah-u Teâla Bakara suresinde insanın meleklerden üstünlüğünün ilim sahibi olma yönüyle olduğunu şöyle ifade etmektedir:
- **وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً**
- ***"(Ey Muhammed) Şu zamanı hatırla ki, Rabbin meleklere; "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti.***
- **قَالُواْ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاء وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ**
- ***(Melekler): "Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birini mi yaratacaksınız? Oysa biz seni överek tesbih ediyor ve seni takdis ediyoruz" dediler.***

- قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لاَ تَعْلَمُونَ
- ***(Rabbin): "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim" dedi.***
- وَعَلَّمَ آدَمَ الأَسْمَاء كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلاَئِكَةِ فَقَالَ أَنبِئُونِي بِأَسْمَاء هَؤُلاء إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ
- ***Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları da meleklere gösterip: "Haydi sözünüzde doğru iseniz bana şunları isimleri ile haber verin." buyurdu.***
- قَالُوا سُبْحَانَكَ لاَ عِلْمَ لَنَا إِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
- ***(Melekler): Rabbimiz, seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz, bizim senin bize öğrettiğinden başka bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz Sen, bilensin, hâkimsin." dediler.***

- قَالَ يَا آدَمُ أَنبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ فَلَمَّا أَنبَأَهُمْ بِأَسْمَآئِهِمْ

- ***(Allah): "Ey Âdem, bunlara, onları isimleri ile haber ver" buyurdu. Bu emir üzerine Âdem, onlara, isimleri ile onları haber verince,***

- قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَاتُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ

- ***(Allah): "Ben size, göklerin ve yerin gaybını bilirim, sizin açıkladığınızı da içinizde sakladığınızı da bilirim dememiş miydim?" buyurdu.***[3]

[3] Bakara, 2/30-33.

- وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِه عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤٰادَ كُلُّ اُولٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلاً

- ***"Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur."[4]***

[4] İsrâ; 17/36.

- ... وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ
- ***…İnsanlardan öyleleri vardır ki bir bilgi, bir rehber ve aydınlatıcı bir kitap olmadan Allah hakkında tartışmaya kalkışırlar.***
- وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَاءَنَا اَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيرِ
- ***Onlara, "Allah'ın indirdiğine uyun" denildiğinde, "Hayır, biz atalarımızdan gördüğümüze uyarız" dediler. Peki ama ya şeytan onları alevli ateşin azabına çağırıyorsa!***[5]

- [5] Lokmân 31/20-21

- İmam-ı Gazali şöyle demektedir:
- İnsanın diğer mahlukattan üstünlüğü ilmi iledir, güç ve kuvvetiyle değildir. Çünkü deve insandan kuvvetlidir. İrilik bakımından da değildir. Çünkü fil insandan çok iridir. Cesaret bakımından da değildir. Çünkü aslan insandan cesurdur. Çok yemesiyle de değildir. Çünkü mandanın karnı, insanın midesinden daha büyüktür. Şu halde ilim çok üstün bir vasıftır.
- Astronomi ve biyoloji ilimlerini bilmeyen Allah'ı tanıma noktasında noksan kalmıştır.

- Rasulullah buyurdu ki:
- **طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ**
- *İlim öğrenmek her müslümana farzdır.*[6]

******

- Rasulullah buyurdu ki:
- **كُنْ عَالِمًا أَوْ مُتَعَلِّمًا أَوْ مُسْتَمِعًا أَوْ مُحِبًّا، وَلَا تَكُنِ الْخَامِسَةَ فَتَهْلِكَ**
- *"Ya öğreten, ya öğrenen, ya dinleyen, ya da ilmi seven ol. Fakat beşincisi olma helâk olursun.“*[7]

---

[6] İbn Mace.
[7] Mecmau'z-Zevaid.

- Rasulullah buyurdu ki:

- مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ

- *Allah kimin için hayır murad ederse onu dinde fakih kılar.*[8]

******

- Rasulullah buyurdular ki:

- مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى

- *"Kim ilim talep ederse, bu işi, geçmişteki günahlarına kefaret olur."*[9]

---

[8] Buhari, İlim 13, İ'tisam 10; Müslim, İmaret 98, (1038); Tirmizi, İlim 1, (2647
[9] Tirmizi.

- Rasulullah'ın buyurdu ki:
- **مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِى فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ**
- *"Kim ilim talebi için yolculuk yaparsa Allah onu cennete götürecek yola sokar.*
- **وَإِنَّ الْمَلاَئِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِى السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِى الأَرْضِ حَتَّى الْحِيتَانُ فِى الْمَاءِ**
- *Muhakkak ki melekler kanıtlarını ilim talebesi üzerine gererler. Bu onlardan razı oldukları içindir. Muhakkak ki gökte ve yerde bulunanlar ilim talebesi için istiğfar ederler. Hatta denizdeki yunus balığı bile.*

- وَفَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ

- *Âlimin abide üstünlüğü bedir gecesinde ayın yıldızlara üstünlüğü gibidir.*

- إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَ بِهِ أَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ

- *Şüphesiz ki âlimler Nebilerin varisleridir. Nebiler, geriye ne dirhem, ne de dinar bırakıyorlar. Onlar ancak ilmi miras olarak bırakırlar. Kim ondan alırsa büyük bir pay ve kazanç almış olur.*[10]

[10] Buhari, Ebu Davud.

- Rasulullah buyurdular ki:
- أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ عِلْمًا ثُمَّ يُعَلِّمَهُ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ
- *"Sadakanın en üstünü, kişinin bir ilim öğrenip sonra da onu müslüman kardeşine öğretmesidir.‘‘*[11]

******

- Rasulullah buyurdular ki:
- إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ اِنْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلاَثَةٍ إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ
- *İnsan öldüğü zaman üç şey dışında ameli (sevapların yazılması) kesilir: Sadaka-i Cariye, kendisiyle faydalanılan ilim ve kendisine dua eden salih evlat.*[12]

---

[11] İbn Mace, Mukaddime, 42.
[12] Müslim, Vasiyye, 4.

- Rasulullah buyurdu ki:
- يَا أَبَا ذَرٍّ لَأَنْ تَغْدُوَ فَتَعَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تُصَلِّيَ مِائَةَ رَكْعَةٍ
- *Ey Ebû Zer, sabahleyin evinden çıkıp Kur'an'dan bir âyet öğrenmen, senin için yüz rek'at nafile namaz kılmaktan daha hayırlıdır.*
- وَلَأَنْ تَغْدُوَ فَتَعَلَّمَ بَابًا مِنَ الْعِلْمِ عُمِلَ بِهِ أَوْ لَمْ يُعْمَلْ خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تُصَلِّيَ أَلْفَ رَكْعَةٍ
- *Yine sabahleyin evinden çıkıp*- *kendisiyle amel edilsin veya edilmesin- ilimden bir bölüm öğrenmen, senin için bin rek'at nafile namazdan daha hayırlıdır.*[13]

[13] İbn Mace, Mukaddime, 16.

- Ebû Hüreyre, bir gün Medine'de sokağa çıktı. Halk sokakta dolaşıyordu. Onlara şöyle seslendi:
- ذَاكَ مِيرَاثُ رَسُولِ اللَّهِ يُقْسَمُ، وَأَنْتُمْ هَاهُنَا لَا تَذْهَبُونَ فَتَأْخُذُونَ نَصِيبَكُمْ مِنْهُ !
- “Peygamberimizin mirası bölüşülüyor, siz ise burada vakit geçiriyorsunuz, gidip o mirastan payınızı alsanız ya?” Onlar sordular:
- وَأَيْنَ هُوَ؟
- “Nerede bölüşülüyor?” Ebû Hüreyre dedi:
- فِي الْمَسْجِدِ
- “Mescidde bölüşülüyor.”

- فَخَرَجُوا سِرَاعًا إِلَى الْمَسْجِدِ، وَوَقَفَ أَبُو هُرَيْرَةَ لَهُمْ حَتَّى رَجَعُوا، فَقَالَ لَهُمْ: "مَا لَكُمْ؟
- Halk koşarak mescide gider, sonra geri dönerler. Ebû Hureyre onların geri geldiklerini görünce, sorar: “Ne oldu?” Onlar:
- قَالُوا: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ فَقَدْ أَتَيْنَا الْمَسْجِدَ، فَدَخَلْنَا، فَلَمْ نَرَ فِيهِ شَيْئًا يُقْسَمُ،
- -Biz mescide gittik, ama sizin söylediğiniz gibi orada taksim edilen herhangi bir şey görmedik, derler. Ebû Hüreyre tekrar sorar:
- "أَمَا رَأَيْتُمْ فِي الْمَسْجِدِ أَحَدًا؟
- Siz mescidde hiç kimse görmediniz mi? Onlar şöyle derler:

- "قَالُوا: بَلَى، رَأَيْنَا قَوْمًا يُصَلُّونَ، وَقَوْمًا يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ، وَقَوْمًا يَتَذَاكَرُونَ الْحَلَالَ وَالْحَرَامَ،

- "Evet, bazı kimseler gördük, bir kısmı namaz kılıyor, bir kısmı Kur'an okuyor, bir kısmı da helâl ve haram gibi konuları tartışıyordu."
- Bunun üzerine Ebû Hüreyre şöyle der:

- وَيْحَكُمْ، فَذَاكَ مِيرَاثُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

- "Yazıklar olsun size, işte o, peygamberin mirasıdır!"[14]

---

[14] Mecmau'z-Zevaid.

- Allah Teâlâ Peygamberimize şöyle dua etmesini söylemektedir:
- **...وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا**
- ***"…(Ey Muhammed) de ki: Rabbim, benim ilmimi artır.***[15]
- Peygamberimiz de bu emre uyarak şöyle dua ederdi:
- **اَللَّهُمَّ انْفَعْنِى بِمَا عَلَّمْتَنِى وَعَلِّمْنِى مَا يَنْفَعُنِى وَزِدْنِى عِلْمًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ**
- *Allah'ım, bana öğrettiğin ilimden beni yararlandır, yararlı olacak ilmi bana öğret. İlmimi artır. Her hal üzere Allah'a hamd olsun.*[16]

---

[15] Taha, 20/114.
[16] İbn Mace, Mukaddime, 23.

- Peygamberimiz buyurdu ki:
- لاَ حَسَدَ إِلَّا فِى اثْنَتَيْنِ
- *İki şey gıpta edilmeye değer.*
- رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسُلِّطَ عَلَى هَلَكَتِهِ فِى الْحَقِّ ،
- *Bunlardan biri, Allah'ın kendisine mal verip de, o malı Allah yolunda harcamaya muvaffak kıldığı kimse.*
- وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ ، فَهْوَ يَقْضِى بِهَا وَيُعَلِّمُهَا
- *Diğeri de kendisine hikmet (ilim) verip de, o ilim gereğince hükmetmesini ve başkasına da o ilmi öğretmesini nasip ettiği kimse.*[17]

---

[17] Buhari.

- Hz. Ali buyurdu ki:
- اَلْعِلْمُ خَيْرٌ مِنَ الْمَالِ، اَلْعِلْمُ يَحْرُسُكَ وَأَنْتَ تَحْرُسُ الْمَالَ،
- *İlim maldan hayırlıdır. Çünkü malı sen koruyacaksın, halbuki ilim seni korur.*
- وَالْعِلْمُ حَاكِمٌ وَالْمَالُ مَحْكُومٌ عَلَيْهِ،
- *İlim hâkim, mal mahkumdur.*
- وَالْمَالُ تَنْقُصُهُ النَّفَقَةُ، وَالْعِلْمُ يَزْكُو بِالْإِنْفَاقِ
- *Mal harcamakla azalır, ilim harcamakla çoğalır.*[18]

---

[18] Gazzali, İhya.

- Milli Şairimiz Mehmet Akif, İslam’ın ilim öğrenmeye verdiği önemi çeşitli şiirlerinin şu dizelerinde dile getirmektedir:

" O iman farzı katidir diyor tahsili irfanın..

" Ne cahil kavmiyiz biz müslümanlar şimdi dünyanın.

Ey Millet! Uyan, cehline kurban gidiyorsun

İslam’ı da batsın diye tutmuş yediyorsun.

Demek İslam’ın ancak namı kalmış Müslümanlarda;

Bu yüzdenmiş demek hüsranı milli son zamanlarda. ‘

<u>Çeşitli İlimler Öğrenmek:</u>

Ulûmun cümlesin kesbe harîs ol,
Sakın bir ilimle kalma keselden.
Kamu ezhâra konmağıyla arı,
İki cevher verir şem'u aselden,
Birisi bir nurdur veriri ziyayı,
Halâs eyler bir nice ilelden.

- Bütün ilimleri öğren, tembellik gösterip biriyle yetinme. Arı, bütün çiçeklere konup bal toplar ve iki cevher verir; biri mum olup ışık saçar, biri de nice dertlere deva olan baldır.

Alimlerin Fazileti

- إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاء
- ***"Kulları içerisinde ancak âlimler (gereğince) Allah'tan korkar."[19]***
- Çünkü âlimler Allah Teâlâ'yı daha iyi tanır ve O'nun Peygamberleri aracılığı ile insanlara gönderdiği mesajları daha iyi kavrar.
- وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ
- ***"İşte biz bu temsilleri insanlar için getiriyoruz, fakat onları ancak bilgi sahibi olanlar düşünüp anlayabilir."[20]***

---

[19] Fatır, 28.
[20] Ankebut, 43.

- Ebu Ümâme anlatıyor: "Rasûlullah’a biri âbid diğeri alim iki kişiden bahsedilince şöyle buyurdu:
- **فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ**
- *"Alimin âbide üstünlüğü, benim, sizden en basitinize olan üstünlüğüm gibidir"*[21]

******

- Rasulullah buyurdu ki:
- **فَقِيهٌ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ**
- *"Tek bir fakih, şeytana bin âbidden daha yamandır.‘‘*[22]

---

[21] Tirmizi.
[22] Tirmizi.

- Hz. Peygamber buyurdular ki:

- **إِنَّ اللَّهَ وَمَلاَئِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ حَتَّى النَّمْلَةَ فِى جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحُوتَ لَيُصَلُّونَ عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرَ**

- *"Allah Teâla Hazretleri, melekleri, semâvat ehli, deliğindeki karıncaya, denizindeki balıklara varıncaya kadar arz ehli, halka hayrı öğretene mağfiret duasında bulunur.''*[23]

---

[23] Tirmizi, İlim, 19.

- Hazret-i Lokman, oğluna buyurdu ki:
- Âlimlerle otur, hikmet sahiplerinin sözlerini dinle! Allah, bahar yağmuru ile toprağa hayat verdiği gibi, ölü kalpleri hikmet nurları ile diriltir.
- İlim, Cennete giden bir yol, gurbette arkadaş, yalnızlıkta sırdaştır. İlim, iki cihanda kurtuluş, düşmana karşı siperdir. İnsan için haya, gözler için ziyadır.

İlim İle Amil Olmak

- **مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَايَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ**

- ***Kendilerine Tevrat yükletilip de sonra onu taşımayanların durumu, kitaplar taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayanların durumu ne kötüdür. Allah zalim toplumu doğru yola iletmez.[24]***

[24] Cuma, 5.

İlim Öğrenmede Niyet

- Rasulullah buyurdu ki:
- مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيُجَارِىَ بِهِ الْعُلَمَاءَ أَوْ لِيُمَارِىَ بِهِ السُّفَهَاءَ أَوْ يَصْرِفَ بِهِ وُجُوهَ النَّاسِ إِلَيْهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ
- *"İlmi, ulemâya karşı böbürlenmek için veya cühelâ ile münakaşa için veya insanların dikkatini kendinize çekmek için öğrenmeyin. Kim böyle yaparsa yeri ateştir.‘‘*[25]

---

[25] Tirmizi.

- Yûnus Emre bir şiirinde ilim öğrenmekten maksadı şöyle dile getiriyor:

İlim okumaktan murâd,
Kişi Hakk'ı bilmektir,
Çün okudun bilmezsin,
Ha bir kuru emektir!..

Makbul İlim

- اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَاءَ الَّيْلِ سَاجِداً وَقَائِماً يَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّه قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذينَ لَا يَعْلَمُونَ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ
- ***"(Bu adam mı,) yoksa âhiret kaygısıyla ve rabbinin rahmetine nâil olma ümidiyle gece vakitlerinde secde ederek, ayakta durarak kendini ibadete veren kişi mi (daha iyi)?" De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu!" Doğrusu ancak akıl iz'an sahipleri bunu anlar."***[26]

---

[26] Zümer; 39/9.

- Hazret-i Mevlânâ şöyle der:
- "Sırf zâhir âlimi olanlar, sahalarına göre geometri, astronomi, hekimlik ve felsefenin inceliklerini bilirler. Bilirler ama bunlar hep göz açıp kapayıncaya kadar gelip geçen şu fânî dünyaya ait bilgilerdir. Bunlar, insana yedinci kat göğün üstüne, yani mîrâca çıkacak yolu göstermezler.“
- "Allâh yolunu ve o yolun varılacak menzillerinin bilgisini, nefislerine mahkûm gâfiller bilmezler! Allâh yolunun bilgilerini ancak, gönül ehli olan ârifler, akılları ile değil, gönülleri ile bilirler!“

- İmâm Gazâlî, sırf dünyevî ilimlerle meşgûl olup, bunların "kîl ü kâl"iyle ömrünü tüketerek Rabbini unutan kimselere şöyle hitâb eder:
- "-Ey oğul! Kelâm, mantık, belâgat, şiir, sarf, nahiv ve emsâli ilimleri irfâna geçirememişsen yazık sana! Allâh'ın, kendisine ibâdet edesin diye vermiş olduğu ömrü zâyi etmekten başka eline ne geçti."

******

- Balığın çok güzel yüzdüğü ve bu noktada onunla hiçbir insanın yarış edemediği malumdur. Fakat bu meziyeti, balığı hayvanlıktan kurtarmaya kafi gelmemektedir.
- Kimya mühendisi kimya denizinde, doktor ise tıp deryasında yüzmektedir. Eğer onlar, kendi sahalarından, imanlarını ziyadeleştirecek ve tefekkür hazinelerini zenginleştirecek mücevheratları alamıyorsa, o ilme vakıf olmaları onların insaniyetlerine ve kemalatlarına hiçbir şey ilave etmez.

- Aynı şekilde, inançsız bir ziraat mühendisi de padişahın bahçesinde onu tanımadan çalışan bir bahçıvana benzer.
- Diğer inançsız fen adamlarını bu misallere kıyas edebilirsiniz.
- Diğer taraftan, bir insandan iman gittiği takdirde, onun ilmi tırnak mesabesinde, fikri ise canavar dişi olur. Yani, imansız bir kimsenin, fenni bir sahada ilerledikçe elde ettiği bilgileri ve imkanları, imkansızlık hesabına geçtiğinden, bu kimse ilmen ne kadar ilerlerse cemiyete de o derece zararlı olmaktadır.

- Hazret-i Mevlânâ buyurur:
- "Hünerli ve bilgili kişi iyidir ama iblisten ibret al da ona pek değer verme! Zîrâ ibliste de bilgi vardı. Ama o, Âdem'in topraktan yaratılışını, dış yüzünü gördü de, onun hakîkatini göremedi.“
- "Nice ilim, nice akıl, nice anlayış vardır ki, hakîkat yolcusuna gulyabâni kesilir, yolunu vurur. Onun için cennetliklerin ekserisi, filozofların şerlerinden korunabilmiş saf ve ehl-i kalb kimselerdir. Ey gâfil! Gururdan, kendini beğenmekten kurtul ve lüzumsuz şeyleri üstünden at ki her an sana ilâhî rahmetler yağsın.“

*****

- "İlim, idrâk etmektir. İdrâk gerçekleşmeden ilim tahakkuk etmez. Bu idrâk ise mârifetullâhtır. Kısaca bütün ilimlerin özü mârifetullâh, diğer bilgiler ise kabuk mesabesindedir. Öze bakmayıp kabukla iktifâ edenler, bir cevizin içi dururken kabuğunu yemeye kalkarak dişlerini kıran hamâkat sâhipleridir..."

İlmi Gizlememek

- Rasûlullah buyurdular ki:
- مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ عَلِمَهُ ثُمَّ كَتَمَهُ أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ
- *"Kim, bir ilimden sorulur, o da bunu gizleyip söylemezse (Kıyamet günü) ateşten bir gem ile gemlenir."*[27]

[27] Tirmizi, İlim, 3.

İlmin Ortadan Kalkması

- Rasulullah buyurdular ki:
- إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ اِنْتِزَاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنَ النَّاسِ وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَتْرُكْ عَالِمًا اِتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَّالًا فَسُئِلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا
- *Allah ilmi insanlar arasından söküp almaz. Ancak alimleri alarak ilmi alır. Öyle ki, hiçbir alim kalmadığı zaman insanlar cahil önderler edinirler. O önderlere soru sorulur onlar da ilimsiz fetva verirler. Böylece hem kendileri saparlar hem de halkı saptırırlar.*[28]

---

[28] Müslim.

- Ebu'd-Derda anlatıyor: "Rasûlullah ile beraberdik. Gözünü semaya dikti. Sonra şöyle dedi:
- هَذَا أَوَانٌ يُخْتَلَسُ الْعِلْمُ مِنَ النَّاسِ حَتَّى لاَ يَقْدِرُوا مِنْهُ عَلَى شَىْءٍ
- *"Şu anlar, ilmin insanlardan kapıp kaçırıldığı anlardır. Öyle ki, bu hususta insanlar hiçbir şeye muktedir olamazlar!"*
- Ziyad İbnu Lebid el-Ensari araya girip şöyle dedi:
- كَيْفَ يُخْتَلَسُ مِنَّا وَقَدْ قَرَأْنَا الْقُرْآنَ فَوَاللَّهِ لَنَقْرَأَنَّهُ وَلَنُقْرِئَنَّهُ نِسَاءَنَا وَأَبْنَاءَنَا
- "Bizler Kur'an'ı okuyup dururken ilim bizlerden nasıl kapıp kaçırılır? Vallahi biz onu hem okuyacağız, hem de çocuklarımıza, kadınlarımıza okutacağız!" dedi.

- Rasulullah da şöyle buyurdu:
- ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا زِيَادُ إِنْ كُنْتُ لَأَعُدُّكَ مِنْ فُقَهَاءِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ هَذِهِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ عِنْدَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى فَمَاذَا تُغْنِى عَنْهُمْ
- *"Anasız kalasın, ey Ziyad, ben seni Medine fakihlerinden sayıyordum. (Bak) işte Tevrat ve İncil, yahudilerin ve nasranilerin elinde, onların ne işine yarıyor (sanki onunla amel mi ediyorlar)?"*
- قَالَ جُبَيْرٌ فَلَقِيتُ عُبَادَةَ بْنَ الصَّامِتِ قُلْتُ "أَلَا تَسْمَعُ إِلَى مَا يَقُولُ أَخُوكَ أَبُو الدَّرْدَاءِ" فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِى قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ
- Hz.Cübeyr dedi ki: "Ubade İbn-i Samit'e rastladım. Kardeşin Ebu'd-Derda ne söyledi, işittin mi? dedim. Ve ona Ebu'd-Derda'nın söylediğini haber verdim.

- قَالَ "صَدَقَ أَبُو الدَّرْدَاءِ إِنْ شِئْتَ لَأُحَدِّثَنَّكَ بِأَوَّلِ عِلْمٍ يُرْفَعُ مِنَ النَّاسِ الْخُشُوعُ يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ جَمَاعَةٍ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا"

- Bana şöyle dedi:"Ebu'd-Derda doğru söylemiş, dilersen kaldırılacak olan ilk ilmin ne olduğunu sana haber vereyim: İnsanlardan kaldırılacak olan ilk ilim huşudur. Büyük bir câmiye girip huşu üzere olan tek şahsı göremeyeceğin vakit yakındır!"[29]

[29] Tirmizi.

Faydalı İlim Her Nerede Bulunursa Alınır:

- Peygamber Efendimiz zamanında Medine'de Temim ed-Dârî isimli bir tüccar yaşıyordu.
- Bir gün Şam'da bir yağ kandili gördü, beğendi. "Bununla mescidimizi aydınlatır, dumanlar arasında veya karanlıkta namaz kılmaktan kurtuluruz" diye düşündü.
- Çünkü Medine'de yağ kandili yoktu. Kimse de böyle bir şeyin varlığını bilmiyordu. Karanlık çökünce mescitte hurma yaprakları yakılıyordu. Böylece ışık sağlanıyordu ama etraf duman içinde kalıyordu.
- Tüccar Temim ed-Dârî, yağ kandilini satın alıp Medine'ye getirdi ve mescidin tavanına astı. Görenler hem şaşırdılar, hem de biraz kızdılar. Nasıl olur da bir mescide Hıristiyan yapısı olan bir âlet sokulurdu? Herhalde Peygamberimiz bu işe kızacak, tüccar Temim ed-Dârî'yi azarlayacaktı.

- Hazret-i Peygamber akşam namazını kıldırmak için mescide gelince kandili gördü. Nereden geldiğini sordu.
- “Ya Rasûlallah, Temim ed-Dârî Şam'dan getirdi” dediler.
- Peygamberimiz, Temim ed-Dârî'ye döndü. Herkes kızmasını beklerken, o gayet mülayim bir sesle:
- *Temim ed-Dârî, dedi. Müslümanlara yenilik getirdin. Mescidimizi karanlıktan kurtardın. Dilerim Allah da senin kabrini böyle apaydınlık etsin. Nur içinde kalasın.*
- Fakat ashabın içinde hâlâ bir endişe vardı: Acaba Hristiyan icadını kullanmak yerinde olur muydu?
- Peygamberimize danıştılar. Peygamberimiz buyurdu:
- *İlim Müslümanların yitiğidir. Faydalı şeyler, Müslümanın cebinden düşen kayıp eşyasıdır. Nerede bulursa, kimde görürse almalıdır.*

İlim - Din İlişkisini Açıklayan Bazı Güzel Sözler:

- "İlim, insanlığa, telgrafı, elektriği, teşhisi ve bir takım hastalıkları tedavi çarelerini verdi. Din de fertlerde ruhî sükûneti ve ahlâkî muvazeneyi te'min eder.
- İlim ve din, kâinatın hazinelerini açmak için kullandığımız hakikî iki anahtardır.
- İnsan ilimden istifade eder, fakat din ile yaşar." (William James)
- "Bir tabiat kanununu ifade eden her formül, Allah'ı öven bir İlâhîdir. (Maria Mitchell)
- "Hangi sahada olursa olsun, ilimle ciddî şekilde meşgul olan herkes, ilim mâbedinin kapısındaki şu yazıyı okuyacaktır: "İmân et!" İman, ilim adamının vazgeçemeyeceği bir vasıftır." (Max Planck)
- "Kâinatın Yaratıcısına olan inanç, ilmi araştırmanın en kuvvetli ve en asîl muharrik gücüdür." (Albert Einstein)

- "Vicdanın ziyası ulûm-u diniyyedir [dinî ilimlerdir]. Aklın nuru fünûnu medeniyyedir [modern fenlerdir]. İkisinin imtizacı ile hakikat tecelli eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervâz eder [uçar]. İftirak ettikleri [ayrıldıkları] vakit, birincisinde taassub; ikincisinde hîle, şübhe tevellüd eder." (Bediüzzaman)
- "Dinsiz ilim kör, ilimsiz din topaldır." (Albert Einstein)

İlim Öğrenirken Nelere Dikkat Etmeli?

- İmam Şafii şöyle demiştir:

- أَخِي لَنْ تَنَالَ الْعِلْمَ إِلَّا بِسِتَّةٍ سَأُنَبِّؤُكَ عَنْ تَفْصِيلِهَا بِبَيانٍ ذَكَاءٌ وَحِرْصٌ وَاِجْتِهَادٌ وَبُلْغَةٌ وَصُحْبَةُ أُسْتَاذٍ وَطُولُ زَمَانٍ

- Kardeşim! İlmi ancak şu altı şey ile elde edebilirsin. Onları sana açıklayacağım: Zeka, hırs, çalışma, hedef belirleme, bir öğreticiyle birliktelik ve uzun zaman.

- İmam-ı Gazali hazretleri buyuruyor ki:
- İlim talebesinin bazı vazifeleri şunlardır:
- a- Kalbini bütün fena hâllerden temizlemelidir.
- b-Bütün gücünü ilme bağlamalıdır! Başka şeylerden alakayı kesmelidir! Dağınık fikir, suyu bölünen ırmağa benzer. Sağa sola aktığından bahçeyi sulayamaz.
- c- İlmiyle kibirlenmemelidir!
- d- Faydalı ilimleri öğrenmeye çalışmalıdır!
- e- Zorluklara karşı sabırla göğüs germelidir.

İlimden İstifade Edebilmek İçin:

- 1- Önce niyetini düzeltmeli, cahillikten kurtulmayı düşünmelidir! Allahu Teâlâ, (Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu) buyurdu.
- 2- İnsanlara faydalı olmayı düşünmelidir! Hadis-i şerifte, (İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır) buyurulmaktadır.
- 3- Öğrendikleri ile amel etmeye çalışmalıdır. Çünkü (Amelsiz ilim vebal, ilimsiz amel sapıklıktır) buyurulmuştur.
- 4- İlim öğrenmekten maksat, Cenab-ı Hakkın rızasını talep olmalıdır. Allahu Teâlâ, ihlâsı, salih ameli övmektedir.
- 5- Üstüne lazım olmayan şeye karışmamalıdır. Hazret-i Lokman'a, (Bu dereceye ne ile kavuştun?) diye sual ettiler. (Doğruluk, emanete riayet ve bana lazım olmayanı bırakmakla) diye cevap verdi.
- 6- Biri ile münakaşa ederse, ona karşı insaflı olmalı, yumuşak davranmalıdır ki kendisi ile cahil arasındaki fark belli olsun. Hadis-i şerifte, (Allah refiktir, yumuşaklığı sever. Sertlik edenlere vermediği

şeyleri ve başka hiçbir şeye vermediğini, yumuşak davranana ihsan eder) buyuruldu.

- 7- Sabırlı olmalıdır. İbn Abbas hazretlerine, (Bu ilmi ne ile elde ettin?) diye sual ettiler. Cevabında, (Darlıkta, genişlikte sabretmekle, sual sormakla ve yorulmayan bir azimle) buyurdu. Yine büyük bir zat aynı suale, (Erken kalkmakla, son derece alçak gönüllü olmakla, kuvvetli azim ve sabırla) diye cevap verdi.
- 8- İlim talebesi, herkesle iyi geçinmelidir! (İnsanların hayırlısı onlarla iyi geçinen, insanların şerlisi de onlarla çekişen) buyurulmuştur.
- 9- Çok edepli olmalıdır.
- 10- Büyük bir âlime, ilmi ne ile elde ettiği soruldu. Cevabında, (Hocamın her sözünü dinlemekle) buyurdu. Âlimler buyuruyor ki:
- (İlim talebesi, ilme ve ilim öğreten hocasına hürmet etmedikçe, öğrendiği ilmin faydasını göremez.)